

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΤΟΥ Κ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ

(Από τις τελευταίες βιογραφίες του ποιητού)

ΗΝ την Μαρτίου 1910, ο Μωρεάς πήγαινε ένα άρθρο του φιλολογικού στην εφημερίδα «Παρι-Ζουρνάλ», την οποία εξέδιδε ένας αδελφικός του φίλος, όταν ξξαφνα προσεβλήθη στο δρόμο από ημιπληγία κι' απόμεινε με το ένα του μπράτσο παράλυτο.

Όστόσο ο Μωρεάς είχε δυνατό οργανισμό, αλλά είχε συγγόνους περιφρονήσει σ' όλη του τη ζωή κάθε κανόνα υγιεινής και δεν άκουγε ποτέ τις συμβουλές των φίλων του γιατρού, οι οποίοι τον συμβούλευαν να φυλάγεται. Τους απαντούσε μάλιστα ότι βίαι οι πρόγονοί του έζησαν εκατό χρόνια. Μα κι' αυτός, στο διάστημα των πενήντα χρόνων της ζωής του, είχε ζήσει εκατό, γιατί δεν κοιμόταν τη νύχτα.

Ο φίλος του Άλματάλ μάλιστα εκφράζει τον θαυμασμό του, πως τό σωμα του μπόρεσε να αντέξει τόσο στην κακομεταχείριση που του έκανε και στην εξάντληση, στην οποία το υπέβαλε με τὰ ξενύχτια του ιδίου.

Από τὸν Γενάρη ακόμα ο ποιητής είχε νοιώσει ύποπτα σημάδια της αρρώστιας του, αλλά δεν είχε δώσει σ' αυτά καμιά προσοχή. Όταν όμως του ήρθε το σοβαρό χτύπημα, αναγκάστηκε να μη σέ μιά κλινική στο προάστειο τὸν Παρισιόν Σαιν Μαντέ, από το παράθυρο της οποίας έβλεπε με πόνο τις ανθισμένες καστανιές να σαλεύουν τα κλωνάρια τους σαν να τὸν χαιρετούσαν... Κατάλαβανς ότι δεν θα ζούσε πια και ή άγωνία του, ή τόσο οδυνηρή, διήρκεσε δεκατέξι μέρες, κατά τις οποίες εξέλιξε ώστόσο τὸν γιατρού του με τὴν άντοχή του, τόσο τη σωματική, όσο και τὴν ψυχική.

Κάθε μέρα οι γιατροί περιέμεναν τὸ τέλος του και κάθε μέρα ο δυνατός οργανισμός του αντιστεκόταν σὸ μοιραίο. Η φωνή του είχε μείνει διατηρημένη καθαρά και τὸ μυαλό του διατηρούσε επίσης βίη τη διαύγεια που τὸν χαρακτήριζε σ' όλη τη ζωή του.

Εγνώριζε πλέον ότι ο θάνατος ήταν αναπόφευκτος και τὸν περιέμενε με μιά φιλοσοφική ψυχραιμία που θύμιζε τὸν φιλόσοφο Σωκράτη. Μιλούσε συνεχώς γιά φιλολογία και ιδίως γιά ποίηση, με μιά ψυχραιμία που γεννούσε τὸν θαυμασμό όλων.

«Έδινε με τὸν τρόπο του αὐτό, γράφει ο φίλος του Κουλόν, που έπιανε πάντα σιμά του, ένα υπέροχο μάθημα στωϊκής φιλοσοφίας».

Ο Κουλόν δεν ήταν τὴν εποχή εκείνη σὸ Παρίσι. Μόλις όμως ο Μωρεάς είδε ότι χειροτέρευε ή κατάσταση του, τὸν έγγραψε σὸ Ρουαρό, όπου βρισκόταν, κι' αὐτὸς έτρεξε άμέσως κοντά του. Μόλις ο ποιητής πρωταντίχρυσε τὸν φίλο του, τὸν έλεγε:

— Τελείωσε, δεν θα ξανασηκωθῶ... Έφτασε τὸ τέλος μου... Όταν κανείς περιφρονήσει τη ζωή, σαν έμένα, πρέπει να περιφρονή και τὸν θάνατο. Μόνον ο νέος πρέπει να ζῶν. Μόλις περάσει κανείς τὸ εικοσιπέντε χρόνια, πρέπει να πεθαίνη!...

«Και μὸς έπλε τὰ λόγια αὐτά, προσθέτει ο Κουλόν, με ὕφος ὄχι έτοιμοθανάτου, αλλά σαν άνθρωπος που ήταν άπλῶς αδιάθετος».

***

Και όμως ο ποιητής ὕποφερε πολύ τις ἡμέρες αυτές. Ένώ μιλούσε, ξαφνικά σώπαινε. Ήσαν ή στιγμές που οι πόνοι του ἦσαν ὑπερβολικά δυνατοί, μα δεν ἤθελε ὄφρα να φανή ότι πονούσε.

Τόσο δυνατοί ἦσαν μάλιστα οι πόνοι του, ὡστε δυὸ φορές τὴν ἡμέρα χιόρεπε να τὸν κάνουν, γιά ν' ανακουφίζεται, ἐνέσιες μορφίνης. Οι γιατροί τὸν είχαν απαγορεύσει επίσης να δέχεται ἐπισκέψεις γιατί τὸν κοίταζαν πολύ. Ἄλλ' αὐτὸς δεν ἔννοοσε ν' ἀκούση τις συστάσεις τους. Και κάθε ἀπόγευμα τὸ δωμάτιό του γέμιζε ἀπὸ φίλους. Ήπως τὸ καλλι τὸ Σωκράτη γέμιζε ἀπὸ μαθητάς.

Μεταξὺ τὸν φίλων του πὸ πήγαιναν και τὸν έβλεπαν τακτικά σ' ὄλο τὸ διάστημα τῆς ἀρρώστιας του, ἦσαν και πολλές προσομιλιότητες, ὅπως ο Μπαρτώ, ὁ τουργός της Δικαιοσύνης τὴν εποχή εκείνη, ο ἀκαδημαϊκὸς Μπαρρές κι' ἄλλοι πολλοί. Ἐπίσης τὸν κρατούσε διαρκῶς συντροφιά ή κυρία Σιλβόιν, ή μεγάλη ἡθοποιὸς και φίλη του, ή ἡ οποία ἤρθε μαζί του και στὰς Ἀθήνας γιά να παραστήση τὴν «Ἰριγένειά» του. Μεταξὺ τὸν ἐπισκεπτῶν του εὐρισκόμενος ο ποιητής, δεν ἔπαινε

οὔτε στιγμή τὴν ὀμλία, συζητώντας γιά ποίηση κυρίως. Όταν δε οι γιατροί ἔμπαιναν και τὸν ἔκαναν παρατηρήσεις γιατί κοιμαζόταν ἔτσι, ἐκείνος θύμωνε και τὸς μιλούσε ἀτόματα. Ἐπειτα όμως καταλάβαινε τὸ σφάλμα του και τὸς ζητούσε συγγνώμη:

— Καταλαβαίνετε... ή ἀρρώστεια μου... με κάνει ἔτσι! τὸς ἔλεγε.

Οι φίλοι του τὸν μιλούσαν συχνά γιά τὸ ἔργο του πὸ θα ζούσε αιώνας. Μα ἐκείνος θεωρούσε ὑπερβολικὸς τὸς εἰπαινους τὸν. Ἐλεγε μάλιστα ότι ή συλλογή του «Ἐραγοῦδία» ήταν χωρίς ἀξία κι' ότι ή ἄλλη συλλογή του «Στροφές» ήταν ἀπλῶς ένα «πράγμα ἀνθρώπινο». Μονάχα γιά τὴν «Ἰριγένειά» του ἔδειχνε τρυφερότητα κι' ἔξαιρητική στοργή, γιατί ἦταν ἴσως τὸ στερόν διανοητικὸ τέκνο του.

Λίγο πρὶν πεθάνει ο Μωρεάς, ἐκάλεσε τὴ Σιλβὸν σιμά του και τὴν παρακάλεσε να τὸν βοηθήσει ὅτι θα φροντίσει να παχτή τὸ ἔργο του αὐτὸ σὸ θέατρο τῆς Γαλλικῆς Κοινοδίας, τὸ πρῶτο ἔθνικὸ θέατρο τῆς Γαλλίας, γιατί τὸ είχε μαρῶς πὸν δεν είχε ἀκόμη παχτεί ἔτσι.

***

Μιλώντας γιά τὸν θάνατό του ο ποιητής, ἔξέφραζε τὴν εὐχαρίστησή του γιατί ή τύχη θέλησε να πεθάνη τὴν άνοιξη πὸν ἤπιαζαν πολλά λουλούδια γιά τὸν τάφο του.

Με στοϊκότητα πὸν θύμιζε τὸν Σωκράτη, μιλούσε ἔπαρς γιά τις λεπτομέρειες τῆς κηδείας του. Ἐξήτησε πρωτίστως να κηφουν τὸν νεκρὸ του:

— Ἐπειτα ἀπὸ τὸ κάρφη, ἐπρόσθεσε, να μηττε σέ μιά μεγάλη βάρκα ὀλοι, ἐνῶ θα βασιλεύη ο ἥλιος, και να σκορπίσετε σὸ Σηκουάνα, ἀπὸ μιά φούστα ο καθένας σας, τὴν στάχτη μου μέσα στα νερά τὸυ ποταμοῦ.

Όταν ἔννοιασε ότι σίμωνε ο θάνατός του, ζήτησε να φέρον τὸν συμβολαιογράφο γιά να κάνει τὴ διαθήκη του. Με τὴ μικρὴ περιουσία του και με τὸ εἰσόδημα τὸν προσόντων τῆς πωλήσεως τὸν βιβλίων του, ὅπως να γίνη ένα «Βραβεῖο Μωρεάς» δυὸ χιλιάδων φράγκων, τὸ ὅποιο να δίδεται στὰς καλύτερες ποιητικῆς συλλογῆς.

Πολὺ περισσότερο ἐνδιαφέρουσα εινε ή φιλολογική του διαθήκη, ὅπως μὰς τη διέσσεσε ο ἀγαπημένος του φίλος Μπαρρές. Ἐνα ἀπόγευμα ζήτησε να μείνη μόνος μαζί του και τὸν εἰπε:

— Μίλησε, λέγε ὅτι θέλεις περὶ φιλολογίας!

Ο Μπαρρές θέλησε τότε να τὸν δώσει θάρρος ὅτι θα ζήσει. Ἄλλὰ ο Μωρεάς ἀποκρίθηκε:

— Να ξαναζήσω! Να ξαναρχίσω αὐτῆς τῆς ἡλιθιότητας!

— Εἶνε ἐν τούτοις ὄφρα πράγμα να εἶνε κανείς μεγάλος ποιητής, ο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸς ζωντανούς ποιητάς τῆς Γαλλίας! ἐπέμεινε ο Μπαρρές.

— Ναί, εἶπε ο Μωρεάς, εἶμαι σέ μιά λαμπρὴ θέσι. Γν' αὐτὸ πρέπει να πεθάνω τώρα!

Ἐπειτα ἐξακολούθησε να μιλά γιά φιλολογικά ζητήματα, σαν να μὴν ἔπρόκειτο να τὸν συμβῆ τίποτε τὸ σοβαρό.

***

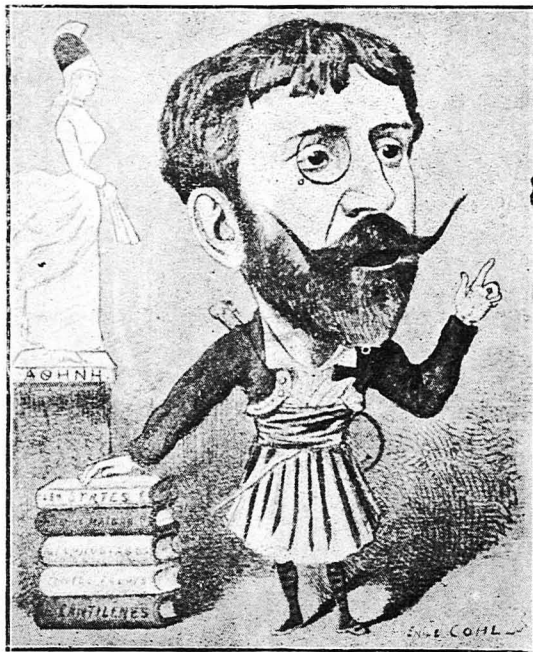
Ο Μωρεάς πέθανε στῆς ἔντεκα ή ὥρα, τὸ βράδυ τῆς 30 πρὸς τὴν 31 Μαρτίου 1910, τριγυρισμένος ἀπὸ τὸς φίλους του Κουλόν και τὸν κ. και τὴν κ. Σιλβὸν, ή ὅποια τὸν κρατούσε τὸ χέρι.

«Πέθανε, γράφει ο Μπαρρές, με ὕφος περιφρονητικὸ και μ' ένα σήκωμα τὸν ὤμων».

— Περιέμενε, γράφει ἔπισης ο Γκουζιόν, τὸν θάνατο μιά και πλέον βδομάδα. Ἐκνιτάζοντο κατά μέταπο χωρίς να τρεμουλιάσουν οὔτε μιά στιγμή τὰ βλέφαρά του. Ομωμῶνος γιατί ή μέρες δεν τέλειωναν, ο Μωρεάς μιλούσε με τὸς φίλους του, ἀπήγγελλε ποιήματα τὸυ Ρουαρό κι' ἐκνιτταζε τὸν ὄχρὸ ὄργανο...».

Η κηδεία του γίνηκε μ' ὄλη τὴν ἐπισημότητα. Κι' ἐνῶ σὸ νεκροταφεῖο τὸυ Πέο Λασαίς, μέσα στὸν εἰδικὸ θάλαμο, ἐκαίετο ο νεκρὸς του, οι φίλοι του σὸ πλάγινο δωμάτιο ἐκφωνούσαν τὸς ἐπιθανατίους λόγους και ή Σιλβὸν ἀπήγγελλε ένα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Ἰριγένειά» του. Οι φίλοι του όμως δεν ἔξέτελεσαν τὴν ἐπιθμία του σχετικῶς με τὴν τέφρα του. Δεν τὴν πέταξαν μέσα στα ὄλα νερά τὸυ Σηκουάνα, ἀλλὰ τὴν μάζεψαν μ' εὐλάβεια μέσα ἀπὸ τὸν κλίβανο και τὴν ἔθαψαν σέ μιά γωνιά τὸυ νεκροταφεῖου τὸυ Πέο Λασαίς, ὅπου ἀναπαύεται ὄς τώρα, σιμά στὸν Ἄγγλο ποιητὴ Ὀσκάο Ουαϊάλ και τὸν Γάλλο φίλο του λόγιο Κερυτελίν.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΣ

Ο Ζάν Μωρεάς. (Γελοιογράφου τὸυ Αιμιλίου Κόλ).